

SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN VATANDAŞLIK ALGISININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF SOME VARIABLES OF THE CITIZENSHIP PERCEPTION OF EIGHTH GRADE STUDENTS

Enver DURUALP²

İsmail DOĞAN³

Başvuru Tarihi: 31.12.2017 Yayına Kabul Tarihi: 31.05.2018 DOI: 10.21764/maeuefd.373264

Özet: Bu çalışmada, sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin vatandaşlık algısının öğrenim gördüğü okulların sosyoekonomik düzeyi, cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi ve aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, 2013-2014 öğrenim yılında Çankırı il merkezinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma tabakalı örnekleme yoluyla seçilen 10 ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen ortaokullar sosyoekonomik düzeye göre alt, orta ve yüksek olarak belirlenmiştir. Araştırmaya 493 kız 470 erkek olmak üzere toplam 963 öğrenci alınmıştır. Araştırmada öğrenciler ve aileleri hakkındaki demografik bilgileri toplamak amacıyla Aile Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri, Durualp ve Doğan (2017) tarafından geliştirilen Vatandaşlık Algısı Ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerin vatandaşlık algılarının bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinde tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ve ilişkisiz örneklemler t-testi (Independent Samples t Test) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; yüksek sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim görenlerin, anne ve babası yükseköğrenim düzeyine sahip olanların, aile gelir durumu asgari ücret üstünde olanların ve kızların vatandaşlık algısının çalışmada yer alan diğer öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Ortaokul, sekizinci sınıf öğrencisi, vatandaşlık, vatandaşlık algısı, vatandaşlık algısı ölçeği*

Abstract: The purpose of this study is to investigate whether there is a significant difference in the citizenship perception of eight grade students according to socioeconomic level, gender, parental education level and family income status. The research sample was composed of eighth grade students who study at the secondary schools in the Çankırı city centre at 2013-2014 school year. The study was conducted in 10 secondary schools selected by stratified sampling. The secondary schools included in the survey were determined as low, medium and high according to socioeconomic level. A total of 963 students, 493 female and 470 male, were included in the study. The Family Information Form was used to collect demographic information about the students and their families. Quantitative data of the study were collected by the Perception of Citizenship Scale developed by Durualp and Dogan (2017).

One-way analysis of variance (ANOVA) and t-test (Independent Samples t Test) were used to determine whether the perception of citizenship differed according to some variables.

Overall, it was found that those who were educated in schools with high socioeconomic schools, those whose parents had a higher education level, those with a family income level above the minimum wage and female students citizenship perception were significantly higher than the other students in the study.

Keywords: *Citizenship, eighth grade student, middle school, perception of citizenship, citizenship perception survey*

¹ Bu çalışma birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, enverduralp@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9979-5506

³ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Anabilim Dalı, idogan0616@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6884-9201

Giriş

Yunan-Roma geleneğinin bir figürü olan vatandaşlık, bir siyasi katılım biçimi olarak, ilk uygulama imkânını Antik Yunan kent devletlerinde kamusal alanın ortaya çıkışıyla eş zamanlı olarak bulmuş (Bookchin, 1987; Heater, 1990; Pierson, 2000; Turner, 1986), özgürlükler, ayrıcalıklar, muafiyetler ve güçler olarak adlandırılan bir dizi kavramla donatılarak bir statü şeklinde tanımlanmıştır (Brett, 2011). Modern ve Batı siyasal geleneği içinde icat edilmiş bir kavram olmasına karşın modernleşme sonucu Batı dışı toplumların da siyasal geleneğinin bir parçası olmuştur. Her modern devlet, alenen bir grup kişiyi kendi üyesi olarak tanımakta, geri kalan herkesi vatandaş olmayan ya da yabancı ilan ederek kendi vatandaş topluluğunu resmen tanımlamaktadır. Bu tanımlama vatandaşlığın içeriye dönük olarak kapsayıcı olduğunu göstermektedir. Devlet, belirli ve sınırlandırılmış bir vatandaş topluluğunun devleti olma iddiasını taşıdığından vatandaşlarla yabancılar arasında kavramsal olarak net, yasal sonuçları olan ve ideolojik değerlerle yüklü bir ayırım gözetilmiştir. Bununla birlikte vatandaşlık ikametinin basit bir yansıması olmayıp, sırf kısa ya da uzun süre ikametinden doğmadığı gibi, kısa ya da uzun süreliğine ülkeden ayrılmakla da düşmeyen, kalıcı bir statü olarak tanımlanmıştır (Brubaker, 2009).

Vatandaşlık sadece bir yasal formül olmayıp, giderek daha çok ön plana çıkan sosyal ve kültürel bir olguyu da ifade etmektedir (Brubaker, 2009). Vatandaşlık kültürü, modern toplumun önde gelen toplumsal değeri olarak özellikle sanayi ötesi toplumları için giderek artan bir biçimde aktüel değer haline gelmiştir. Zira bu özelliğin ortaya çıkmasında bütün sistem ve anlayışların bireyi esas almaları düşüncesi etkili olmuştur. Bireyin çıkarı, esenliği ve gelişmesi devlet tanımını bile dönüştürecek öncelikler arasına girmiştir. Her şey birey içindir anlayışı toplumsal örgütlenmenin temel unsuru olarak vatandaş yeni toplumun öncelikli konusu haline getirmiştir (Doğan, 2007). Öyle ki iletişimin, teknolojinin ve sermayenin küreselleşmesi ile uluslararası nüfus hareketliliğinin artması ve evrensel değerlerin öne çıkması sonucu, vatandaşlık yalnızca bir kısım insanlara verilen bir ayrıcalık olmaktan çıkmıştır (Dağ, 2012). Ulus-devlete üyelikle özdeşleştirilen geleneksel vatandaşlık anlayışı, geç modern toplumlarda demokratikleşme sürecinin ivme kazanmasına bağlı olarak sorgulanmış ve farklı boyutlarda tartışılmıştır (Kadioğlu, 2012). Bu tartışmanın sonucunda Avrupa Birliği vatandaşlığı, çokkültürlü vatandaşlık, demokratik vatandaşlık, sosyal vatandaşlık ve aktif vatandaşlık gibi yeni vatandaşlık kipleri telaffuz edilir hale gelmiştir.

Bununla birlikte yerleşik kültürün sorunsuz bir toplu yaşama dönüşmesi bu kültürde alınan mesafeye büyük ölçüde bağlıdır. İş yerinden trafiğe, eğlence yerlerinden komşuluk ilişkilerine kadar toplumsal yaşamın tüm alanlarında sıklıkla ortaya çıkan sorunlar ülkede vatandaşlık ekseninde değerlendirilmeye uygun toplumsal sorunların varlığını düşündürmektedir. Mahallede komşusunu istemediği sese, görüntüye, kokuya ve gürültüye zorlayan insanlar benzer baskıyı işyerine ve toplumsal yaşamın bütün alanlarına taşıyarak yaşamı hem kendileri için hem de başkaları için alabildiğine zorlaştırmaktadırlar. Böyle bir yaşam ise kişisel ve toplumsal

verimliliği olumsuz etkilemektedir. Son tahlilde bu tablonun altında haklarını ve sorumluluklarını gerektiği gibi bilmeyen vatandaş profiline yer aldığı düşünülmektedir (Doğan, 2007).

Bu bağlamda vatandaşlık eğitimi, bireylere gündelik yaşamın ihtiyaçları olan bilgi, anlayış, yetenek ve değerleri kazandırmanın yanı sıra özellikle insan hakları, dünya sorunları, kültürler arası dayanışma ve etkileşimi sağlama gibi aktüel konulara vurgu yaparak bireyin demokratik değerleri içselleştirmesinde ve toplum içinde kendisini ifade edebilmesinde önemli bir yere sahiptir. Vatandaşlık eğitiminin genel eğitim sistemine dâhil oluşu ulus-devletlerin doğuşu ve gelişimine denk gelen son iki yüzyıla ait bir olaydır. Bu süreçte demokrasi, hukuk ve insan hakları alanında yaşanan gelişmeler ülkelerin vatandaşlık anlayışını etkilemiştir. Özellikle demokrasinin evrensel bir değer olarak kabul görmesi, vatandaşlık eğitiminde farklı yaklaşımları gündeme getirmiş ve vatandaşlığın boyutlarını da zenginleştirmiştir. Bu kapsamda ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin devam ettiği okulların sosyoekonomik düzeyine, cinsiyete, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir durumuna göre vatandaşlığı nasıl algıladığı, özellikle demokratik ve ulus-devlete aidiyetle özdeşleştirilen geleneksel vatandaşlığa yönelik algısının incelenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma planlamak gerekli görülmüştür. Vatandaşlık ile ilgili kavramların soyut kavramlar olması nedeniyle araştırmaya alınan öğrencilerin soyut işlemler döneminde olan öğrencilerden seçilmesine dikkat edilmiştir. Bununla birlikte bu dönemdeki genç bireyler varsayımsal, geleceğe yönelik ve ideolojik sorunlarla ilgilenmekte, bir siyasi görüş veya bir toplumsal duruş belirlemek ihtiyacı hissetmektedirler (Küçükkaragöz, 2009). Sonuç olarak sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin hem bilişsel hem de sosyal-duygusal gelişim özelliklerine bağlı olarak vatandaşlık algısı ile ilgili soyut konuları dikkat, ilgi, kodlama ve anlamlandırma bilişsel süreçlerinden geçirerek ifade edebildiği görülmüştür. Bu bağlamda sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık algısını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma ile onların demokratik ve geleneksel vatandaşlığa yönelik nasıl bir toplumsal duruş sergiledikleri incelemeye değer bir konu olarak belirlenmiştir.

Diğer yandan vatandaşlık verili değil, inşa edilen, kazanılan, yeniden tanımlanan bir toplumsal kimlik kurgusudur. Diğer bir deyişle vatandaşlık sadece yasal bir statü değil, aynı zamanda haklar, özgürlükler ve sorumluluklar ekseninde kurulmuş, değişime ve yeniden yapılanmaya açık toplumsal bir kimliktir (Keyman, 2008). Vatandaşlık, bireyin belirli bir politik cemaat içindeki konumunu belirlerken aynı zamanda politik cemaatle olan ilişkisine de açıklık getirmektedir (Ateş, 2011). Zira bireyler içinde buldukları toplumda hem özne olarak haklarını kullanırlar hem de toplumun bir üyesi olarak belirli bir kimlik elde ederler. Bu bağlamda bu araştırma, vatandaşlık algısı yoluyla öğrencilerin toplum içindeki konumunu belirlemek, öğrencilerin vatandaşlığın demokratik ve geleneksel boyutlarına yönelik algısını tespit etmek ve vatandaşlık çalışmalarına katkı vermek açısından önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin vatandaşlık algısının bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Betimsel bir çalışma olan bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmaya alınan öğrencilerin hem vatandaşlık olgusu ile ilgili soyut kavramları anlayabilme yeterliliğine sahip olmaları hem de Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersini görmeleri araştırmanın sekizinci sınıf öğrencilerine yönelik planlanmasında etkili olmuştur. Araştırmaya alınan öğrencilerin vatandaşlık algısının, öğrenim gördükleri ortaokulun sosyoekonomik düzeyine göre önemli farklılıklar gösterebileceği düşünülmüş, Çankırı il merkezindeki ortaokullar sosyoekonomik bakımdan alt, orta ve üst düzey olmak üzere tabakalara ayrılmıştır. Bu doğrultuda alt sosyoekonomik düzeyden beş ortaokul, orta sosyoekonomik düzeyden iki ortaokul ve üst sosyoekonomik düzeyden üç ortaokul olmak üzere toplam 10 ortaokul basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilerek araştırmanın örnekleme dâhil edilmiştir. Ortaokulların sosyoekonomik düzeylerinin belirlenmesinde, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ndeki yetkililerin görüş ve değerlendirmelerinin yanı sıra ortaokulların yerleşim alanları ve buldukları mahallelerin sosyoekonomik düzeyi, öğrenci profilleri ve okul yöneticilerinin görüşleri de dikkate alınmıştır. Bununla birlikte düşük gelirli vatandaşların ikamet ettiği yerleşim alanlarındaki ortaokullar alt sosyoekonomik düzeydeki ortaokullara dâhil edilirken yüksek gelirli vatandaşların ikamet ettiği yerleşim alanlarındaki ortaokullar ise üst sosyoekonomik düzeydeki ortaokullara dâhil edilmiştir. Belirlenen ortaokulların sekizinci sınıfları arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile araştırmaya dâhil edilen sekizinci sınıf şubeleri ve bu şubelerde öğrenim görmekte olan öğrenciler tespit edilmiştir. Buna göre alt sosyoekonomik düzeydeki beş ortaokulda öğrenim görmekte olan 321 öğrenci, orta sosyoekonomik düzeydeki iki ortaokulda öğrenim görmekte olan 294 öğrenci ve üst sosyoekonomik düzeydeki üç ortaokulda öğrenim görmekte olan 348 öğrenci araştırmaya gönüllü olarak alınmıştır. Böylece alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeylerdeki ortaokullarda öğrenim görmekte olan 963 sekizinci sınıf öğrencisi (470 erkek ve 493 kız) araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çankırı il merkezindeki ortaokulların 2013-2014 eğitim öğretim yılında sekizinci sınıflarında öğrenim gören öğrenci sayısı 1157 erkek ve 1096 kız olmak üzere toplam 2253'tür (Milli Eğitim İstatistikleri, 2015). Araştırmada örneklem sayısı, örneklem hacmi tablosu kullanılarak belirlenmiş ve %95 güven düzeyinde yeterli bulunmuştur (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014).

Araştırmaya alınan öğrencilerin %33.3'ünün alt, %30.6'sının orta, %36.1'inin üst sosyoekonomik düzeydeki ortaokullara devam ettiği belirlenmiş, cinsiyete, anne-baba öğrenim düzeyine ve gelir durumuna göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya alınan öğrencilerinin cinsiyete, anne-baba öğrenim düzeyine ve gelir durumuna göre dağılımları(n=963)

Cinsiyet	N	%
Erkek	470	48.8
Kız	493	51.2
Anne öğrenim düzeyi		
Okur-yazar değil	33	3.4
Okur-yazar	32	3.3
İlkokul	404	42.0
Ortaokul	200	20.8
Lise	217	22.5
Üniversite	77	8.0
Baba öğrenim düzeyi		
Okur-yazar değil	5	0.5
Okur-yazar	15	1.6
İlkokul	202	21.0
Ortaokul	196	20.4
Lise	327	34.0
Üniversite	218	22.6
Aile gelir durumu		
Asgari ücret ve altı	166	17.2
Asgari ücret üstü	797	82.8

Tablo 1'e göre araştırmaya alınan öğrencilerin %48.8'inin erkek, %51.2'sinin kız, %42'sinin anne öğrenim düzeyinin ilkökul, %34'ünün baba öğrenim düzeyinin lise olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %17.2'sinin ailesi asgari ücret ve altında bir gelire sahipken %82.8'inin asgari ücret üstünde bir gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrenciler ve aileleri hakkındaki bazı demografik bilgileri toplamak amacıyla "Aile Bilgi Formu" ile sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlığa yönelik algısını belirleyebilmek için Durualp ve Doğan (2017) tarafından geliştirilen "Vatandaşlık Algısı Ölçeği" kullanılmıştır.

Aile bilgi formu. Aile Bilgi Formu'nda yer alan demografik sorular araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulmuştur. Aile Bilgi Formu'nda araştırmaya alınan sekizinci sınıf öğrencilerinin cinsiyeti, anne-baba öğrenim durumu ve aile gelir durumunu belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Vatandaşlık algısı ölçeği. Araştırmada sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık algısını belirleyebilmek amacıyla geliştirilen Vatandaşlık Algısı Ölçeği kullanılmıştır (Durualp ve Doğan, 2017). Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çankırı ili merkez ilçede bulunan ve basit tesadüfi olarak seçilen farklı sosyoekonomik düzeylerdeki altı ortaokulun sekizinci sınıfına devam eden öğrencilerin (n=672)vatandaşlık algısı belirlenerek yapılmıştır. Çalışmada ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0.88, toplam varyans %42.54 ve toplamına yönelik Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur. İki faktör ve 38 madde olarak belirlenen

ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0.31 ile 0.65 arasında değişmektedir. Ölçek demokratik vatandaşlık ($\alpha=0.87$) ve geleneksel vatandaşlık ($\alpha=0.68$) alt faktörlerinden oluşmaktadır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçek, Tamamen Katılıyorum (4), Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2) ve Kesinlikle Katılmıyorum (1) biçiminde dördümlü likert tipinde derecelendirilmekte ve bir-dört arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 38 iken en yüksek puan 152'dir. Ölçekte 32'si olumlu ve altısı olumsuz olmak üzere (7, 24, 26, 31, 33 ve 37. maddeler) toplam 38 madde yer almaktadır. Ölçek öğrencinin kendisi tarafından doldurulmaktadır. Olumsuz ifadeler ters çevrilerek olumlu ifade değerinde puanlandırılmaktadır (Durualp ve Doğan, 2017).

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma için Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı, okul yöneticilerinden ve ders öğretmenlerinden sözlü olarak izinler alındıktan sonra, araştırmaya alınan öğrencilere araştırmanın amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmadan önce, öğrencilere araştırma konusunda sözel olarak bilgi verilmiş, onayları alınmış, gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve sınıfta bulunan çocuklar araştırmaya alınmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden Aile Bilgi Formu ile Vatandaşlık Algısı Ölçeği'ni (VAÖ) doldurmaları istenmiştir. Araştırmada veri kaybını önlemek amacı ile öğrenciler tarafından doldurulan formlar kontrol edilerek alınmış ve eksik olan bilgilerin tamamlanması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından geliştirilen Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin kullanıldığı araştırmaya ait verilerin analizinde; yüzde ve aritmetik ortalama gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra, bazı parametrik istatistiksel analizler de kullanılmıştır. Sekizinci sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplamı ile demokratik vatandaşlık ve geleneksel vatandaşlık faktörlerinden aldıkları puanların ve Aile Bilgi Formu ile elde edilen betimsel verilerin analizinde, S.P.S.S. 16 istatistik programı kullanılmıştır.

Araştırmada iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak manidar olup olmadığını test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem için t-testi (Independent Samples t Testi) kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2008). Bunun yanı sıra, ilişkisiz iki veya daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek amacıyla ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2008). Tek faktörlü varyans analizi sonuçları, $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bulunduğu için farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Post-hoc (çoklu karşılaştırma) testlerinden birisi olan Scheffe testi yapılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin vatandaşlık algısının, öğrencilerin öğrenim gördüğü okulların sosyoekonomik düzeyine, cinsiyete, anne-baba öğrenim durumuna ve aile gelirine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu bağlamda elde edilen bulgular, bu bölümde tablolar halinde sunulmuş ve kaynaklarla desteklenerek tartışılmıştır.

Tablo 2.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörleri puanlarının okulların sosyoekonomik düzeyine göre betimsel istatistikleri

	Sosyoekonomik düzey	n	Ortalama±Standart sapma
Demokratik vatandaşlık	Alt ¹	321	108.85±11.62
	Orta ²	294	113.58±8.91
	Üst ³	348	115.74±7.38
Geleneksel vatandaşlık	Alt ¹	321	19.10±2.90
	Orta ²	294	19.27±2.91
	Üst ³	348	19.93±2.87
Toplam	Alt ¹	321	127.95±12.66
	Orta ²	294	132.85±10.21
	Üst ³	348	135.67±8.62

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin demokratik ve geleneksel vatandaşlığa yönelik algı puanları ile vatandaşlık algısına yönelik toplam puanlarının okulların sosyoekonomik düzeyi ile doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir. Buna göre hem demokratik vatandaşlık hem de geleneksel vatandaşlık algısının, vatandaşlık algısına yönelik toplam puanları ile birlikte, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda en fazla, alt sosyoekonomik düzeydeki okullarda ise en az olduğu belirlenmiştir. Alt faktörlere ait bu aritmetik ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörleri puanlarının okulların sosyoekonomik düzeyine göre ANOVA sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Demokratik vatandaşlık	Gruplararası	8202.96	2	4101.48			3-2,
	Gruplariçi	85513.24	960	89.07	46.04	0.00	3-1, 2-1
	Toplam	93716.20	962				
Geleneksel vatandaşlık	Gruplararası	127.81	2	63.90			
	Gruplariçi	8058.97	960	8.39	7.61	0.00	3-1, 3-2
	Toplam	8186.78	962				
Toplam	Gruplararası	10107.22	2	5053.61			3-1, 3-2,
	Gruplariçi	107636.42	960	112.12	45.07	0.00	2-1
	Toplam	117743.65	962				

Tablo 3'te verilen analiz sonuçları, öğrencilerin demokratik vatandaşlık puanları arasında öğrenim görülen okulun sosyoekonomik düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(2, 960)=46.04$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi alt faktörler arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla, yüksek ($X=115.74$) ve orta ($X=113.58$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algı düzeyleri, alt ($X=108.85$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 3'te verilen analiz sonuçları, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık puanları arasında öğrenim görülen okulun sosyoekonomik düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(2, 960)=7.61$, $p<0.05$. Bu bağlamda sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi alt faktörler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla, yüksek ($X=19.93$) ve orta ($X=19.27$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı düzeyleri alt ($X=19.10$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 3'te verilen analiz sonuçları, öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puan arasında öğrenim görülen okulun sosyoekonomik düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(2, 960)=45.07$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin toplam vatandaşlık algısı, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi alt faktörler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin vatandaşlık algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu belirlenmiş, yüksek ($X=135.67$), orta ($X=132.85$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin vatandaşlık algısı düzeylerinin alt ($X=127.95$) sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörlerine yönelik puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörleri puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları

	Cinsiyet	n	Ortalama±Standart sapma	Sd	t	p
Demokratik vatandaşlık	Kız	493	114.35±8.45	961	5.11	0.00
	Erkek	470	111.14±10.93			
Geleneksel vatandaşlık	Kız	493	19.90±2.81	961	4.93	0.00
	Erkek	470	18.98±2.95			
Toplam	Kız	493	134.25±9.67	961	5.89	0.00
	Erkek	470	130.12±12.00			

Tablo 4'teki analiz sonuçları, öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısının cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermektedir, $t(961)=5.11$, $p<0.05$. Kız öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısı ($X=114.35$), erkek öğrencilere ($X=111.14$) göre daha olumludur. Bu bulgu, demokratik vatandaşlık algısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 4'teki analiz sonuçları, öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısının cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermektedir, $t(961)=4.93$, $p<0.05$. Kız öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısı ($X=19.90$), erkek öğrencilere ($X=18.98$) göre daha olumludur. Bu bulgu, geleneksel vatandaşlık algısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 4, öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puan düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkardığını göstermektedir, $t(961)=5.89$, $p<0.05$. Kız öğrencilerin vatandaşlık algısı ($X=134.25$), erkek öğrencilere ($X=130.12$) göre daha olumludur. Bu bulgu, vatandaşlık algısı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörleri puanlarının öğrencilerin anne eğitim durumuna göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörleri puanlarının öğrencilerin anne eğitim durumuna göre betimsel istatistikleri

	Anne eğitim durumu	n	Ortalama±Standart sapma
Demokratik vatandaşlık	Okuryazar değil ¹	33	110.42±9.18
	Okuryazar ²	32	108.21±11.24
	İlkokul ³	404	112.50±9.72
	Ortaokul ⁴	200	112.08±9.71
	Lise ⁵	217	114.88±8.83
	Üniversite ⁶	77	113.10±12.27
Geleneksel vatandaşlık	Okuryazar değil ¹	33	19.60±2.72
	Okuryazar ²	32	19.06±2.78
	İlkokul ³	404	19.36±2.80
	Ortaokul ⁴	200	19.07±2.95
	Lise ⁵	217	19.75±3.18
	Üniversite ⁶	77	20.20±2.57
Toplam	Okuryazar değil ¹	33	130.03±10.53
	Okuryazar ²	32	127.28±12.21
	İlkokul ³	404	131.86±10.80
	Ortaokul ⁴	200	131.15±11.00
	Lise ⁵	217	134.63±10.21
	Üniversite ⁶	77	133.31±13.23

Tablo 5'e göre, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Buna göre, demokratik vatandaşlığa yönelik ortalamanın lise ($X=114.88$), üniversite ($X=113.10$), ilkokul ($X=112.50$) ve ortaokul ($X=112.08$) mezunu anne eğitim durumuna sahip öğrencilerde olduğu belirlenmiştir. Okuryazar olmayanlar ($X=110.42$) ve okuryazarlarda bu ortalama ($X=108.21$) olarak saptanmıştır.

Tablo 5'e göre, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Buna göre geleneksel vatandaşlığa yönelik ortalamanın üniversite ($X=20.20$), lise ($X=19.75$), okuryazar olmayanlarda ($X=19.60$) ve ilkokul ($X=19.36$) mezunu anne eğitim durumuna sahip öğrencilerde olduğu belirlenmiştir. Ortaokul ($X=19.07$) ve okuryazarlarda bu ortalama ($X=19.06$) olarak saptanmıştır.

Tablo 5'e göre, öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puanları anne eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Buna göre vatandaşlık algısına yönelik ortalamanın lise ($X=134.63$), üniversite ($X=133.31$), ilkokul ($X=131.86$) ve ortaokul ($X=131.15$) mezunu anne eğitim durumuna sahip öğrencilerde olduğu belirlenmiştir. Okuryazar olmayanlarda ($X=130.03$) ve okuryazarlarda bu ortalama ($X=127.28$) olarak saptanmıştır. Genel olarak annesinin eğitim düzeyi yüksek öğrencilerin daha yüksek vatandaşlık algısı ortalamalarına sahip olduğu, diğer faktörlerde ise ortalamaların farklılıklar gösterdiği söylenebilir.

Buna göre alt faktörlere ait bu aritmetik ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği’nin toplam ve alt faktörleri puanlarının öğrencilerin anne eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Demokratik vatandaşlık	Gruplararası	1944.85	5	388.97			
	Gruplarıçi	91771.35	957	95.89	4.05	0.00	5-2
	Toplam	93716.20	962				
Geleneksel vatandaşlık	Gruplararası	101.53	5	20.30			6-1, 6-2,
	Gruplarıçi	8085.24	957	8.44	2.40	0.03	6-3, 6-4,
	Toplam	8186.78	962				6-5
Toplam	Gruplararası	2573.21	5	514.64			
	Gruplarıçi	115170.44	957	20.34	4.27	0.00	5-2
	Toplam	117743.65	962				

Tablo 6’da verilen analiz sonuçları, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanları arasında annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=4.05$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algı düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla annesinin eğitim düzeyi yüksek öğrenciler, annesi daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı biçimde daha yüksek demokratik vatandaşlık algısına sahiptir.

Tablo 6’da verilen analiz sonuçları, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanları arasında annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=2.40$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algı düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla annesinin eğitim düzeyi yüksek öğrenciler, annesi daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı biçimde daha yüksek geleneksel vatandaşlık algısına sahiptir.

Tablo 6’da verilen analiz sonuçları, öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği’nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puan arasında annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=4.27$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin vatandaşlık algısı düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak

anlamli farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla annesinin eğitim d¼zeyi y¼ksek ¼ęrenciler, annesi daha d¼ř¼k eğitim d¼zeyine sahip ¼ęrencilere g¼re anlamli biçimde daha y¼ksek vatandaşlık algısına sahiptir.

Araştırmaya alınan ¼ęrencilerin Vatandaşlık Algısı ¼lęeęi'nin toplam ve alt fakt¼rleri puanlarının ¼ęrencilerin baba eğitim durumuna g¼re ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Araştırmaya alınan ¼ęrencilerin Vatandaşlık Algısı ¼lęeęi'nin toplam ve alt fakt¼rleri puanlarının ¼ęrencilerin baba eğitim durumuna g¼re betimsel istatistikleri

	Baba eğitim durumu	n	Ortalama±Standart sapma
Demokratik vatandaşlık	Okuryazar değil ¹	5	108.80±16.51
	Okuryazar ²	15	104.20±10.66
	İlkokul ³	202	112.01±9.65
	Ortaokul ⁴	196	111.26±9.54
	Lise ⁵	327	113.48±9.82
	Üniversite ⁶	218	114.51±9.71
Geleneksel vatandaşlık	Okuryazar değil ¹	5	19.80±4.54
	Okuryazar ²	15	19.80±3.09
	İlkokul ³	202	18.96±2.75
	Ortaokul ⁴	196	19.08±2.95
	Lise ⁵	327	19.58±2.96
	Üniversite ⁶	218	20.00±2.81
Toplam	Okuryazar değil ¹	5	128.60±20.89
	Okuryazar ²	15	124.00±12.41
	İlkokul ³	202	130.98±10.77
	Ortaokul ⁴	196	130.35±10.62
	Lise ⁵	327	133.07±11.07
	Üniversite ⁶	218	134.52±10.73

Tablo 7'ye g¼re, ¼ęrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanları ¼ęrencilerin baba eğitim durumuna g¼re farklılık g¼stermektedir. Buna g¼re, demokratik vatandaşlığa y¼nelik ortalamanın üniversite (X=114.51), lise (X=113.48), ilkokul (X=112.01) ve ortaokul (X=111.26) mezunu baba eğitim durumuna sahip ¼ęrencilerde olduğu belirlenmiştir. Okuryazar olmayanlar (X=108.80) ve okuryazarlarda bu ortalama (X=104.20) olarak saptanmıştır.

Tablo7'ye g¼re, ¼ęrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanları baba eğitim durumuna g¼re farklılık g¼stermektedir. Buna g¼re geleneksel vatandaşlığa y¼nelik ortalamanın üniversite (X=20.00), okuryazar (X=19.80) ve okuryazar olmayanlarda (X=19.80), lise (X=19.58), ortaokul (X=19.08) ve ilkokul (X=18.96) mezunu baba eğitim durumuna sahip ¼ęrencilerde olduğu belirlenmiştir.

Tablo7'ye g¼re, Vatandaşlık Algısı ¼lęeęi'nin alt fakt¼rlerinden alınan toplam puanın üniversite (X=134.52), lise (X=133.07), ilkokul (X=130.98) ve ortaokul (X=130.35) mezunu baba eğitim durumuna sahip ¼ęrencilerde olduğu belirlenmiştir. Okuryazar olmayanlarda (X=128.60) ve

okuryazarlarda bu ortalama ($X=124.00$) olarak saptanmıştır. Genel olarak babasının eğitim düzeyi yüksek öğrencilerin daha yüksek vatandaşlık algısı ortalamalarına sahip olduğu söylenebilir.

Buna göre alt faktörlere ait bu aritmetik ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği’nin toplam ve alt faktörleri puanlarının öğrencilerin baba eğitim durumuna göre ANOVA sonuçları

	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Demokratik vatandaşlık	Gruplararası	2571.76	5	514.35	5.40	0.00	5-2, 6-2, 6-4
	Gruplarıçi	91144.44	957	95.24			
	Toplam	93716.20	962				
Geleneksel vatandaşlık	Gruplararası	150.05	5	30.01	3.57	0.00	6-3
	Gruplarıçi	8036.73	957	8.39			
	Toplam	8186.78	962				
Toplam	Gruplararası	3470.10	5	694.02	5.81	0.00	6-2, 6-4
	Gruplarıçi	114273.54	957	119.40			
	Toplam	117743.65	962				

Tablo 8’de verilen analiz sonuçları, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanları arasında babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=5.40$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algı düzeyleri babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla babasının eğitim düzeyi yüksek öğrenciler, babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı biçimde daha yüksek demokratik vatandaşlık algısına sahiptir.

Tablo 8’de verilen analiz sonuçları, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanları arasında babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=3.57$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algı düzeyleri babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla babasının eğitim düzeyi yüksek öğrenciler, babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı biçimde daha yüksek geleneksel vatandaşlık algısına sahiptir.

Tablo 8’de verilen analiz sonuçları, öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği’nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puan arasında babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(5, 957)=5.81$, $p<0.05$. Başka bir deyişle, öğrencilerin vatandaşlık algısı

düzeyleri babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmaktadır. Diğer bir anlatımla babasının eğitim düzeyi yüksek öğrenciler, babası daha düşük eğitim düzeyine sahip öğrencilere göre anlamlı biçimde daha yüksek vatandaşlık algısına sahiptir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin toplam ve alt faktörlerine yönelik puanlarının aile gelir durumuna göre t-testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.

Araştırmaya alınan öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği puanlarının aile gelir durumuna göre t-testi sonuçları

	Aile gelir durumu	n	Ortalama±Standart sapma	sd	T	p
Demokratik vatandaşlık	Asgari ücret ve altında	166	108.58±12.50			
	Asgari ücret üstünde	797	113.66±8.99	961	6.14	0.00
Geleneksel vatandaşlık	Asgari ücret ve altında	166	19.00±2.60			
	Asgari ücret üstünde	797	19.54±2.97	961	2.21	0.00
Toplam	Asgari ücret ve altında	166	127.58±13.49			
	Asgari ücret üstünde	797	133.21±10.23	961	6.07	0.00

Tablo 9'daki analiz sonuçları, öğrencilerin demokratik vatandaşlık algı puanları arasında aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $t(961)=6.14$, $p<0.05$. Aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısı ($X=113.66$), ailesi asgari ücret ve altında gelir elde eden öğrencilere ($X=108.58$) göre daha olumludur. Bu bulgu, demokratik vatandaşlık algısı ile aile gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 9'daki analiz sonuçları, öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algı puanları arasında aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $t(961)=2.21$, $p<0.05$. Aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısı ($X=19.54$), ailesi asgari ücret ve altında gelir elde eden öğrencilere ($X=19.00$) göre daha olumludur. Bu bulgu, geleneksel vatandaşlık algısı ile aile gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 9'daki analiz sonuçları, öğrencilerin vatandaşlığa yönelik toplam algı puanları arasında aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $t(961)=6.07$, $p<0.05$. Aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin vatandaşlığa yönelik algısı ($X=133.21$), ailesi asgari ücret ve altında gelir elde eden öğrencilere ($X=127.58$) göre daha olumludur. Bu bulgu, vatandaşlık algısı ile aile gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tartışma

İki binli yılların başlarından itibaren yoksulluğu sosyal haklarla ilgili bir kavram olmanın yanında, insan hakkı ihlali olarak kavramsallaştırmak yönünde bir çabanın olduğu söylenebilir (Uyan-Semerci, 2010). Bu konu Amartya Sen tarafından insan hakları ile insan gelişiminin bağlantılarının incelendiği bir çalışma ile ortaya atılmıştır (Yuncu, 2011). Sen tarafından geliştirilen “yapabilirlikten yoksunluk” yaklaşımına göre yoksulluk sadece bir gelir yetersizliği değil, hem bir hak yetersizliği hem de yaşamın sunduğu fırsatlardan yararlanma kapasitesi yetersizliğidir. Eğitim hakkı, sağlık hakkı, kültür ve diğer toplu hizmetlere ulaşma hakkı, sivil ve siyasal haklar ve özellikle kamu kararlarına katılma hakkı gibi haklar, seçim ve karar alma kapasitesini genişlettikleri için nakdi gelir hakkı kadar önemlidirler (İnsel, 2000). Yapabilirlik yaklaşımı, sadece mal, gelir ve maddi kaynakları ölçüt alan normatif değerlendirmeleri reddettiğinden, maddi kaynaklar kişilerin refahlarını ve olanaklarını geliştirmelerini sağlayan araçlar olarak tanımlanmıştır. Bir başka söyleyiş tarzı ile kişinin olabilme, yapabileme özgürlüğüdür. Maddi koşullar açısından farklı sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık ile ilgili yapabilirlikleri ve vatandaşlığı algılama gücü açısından farklı yerlerde buldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma bulguları, Gömleksiz ve Cüro (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırma ile benzer sonuçları ortaya koyarken sosyoekonomik düzeyi iyi ve orta olan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin tutumlarının alt sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Gömleksiz & Cüro, 2011). Sonuçta hangi sosyoekonomik düzeydeki okullara devam eden öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısının geliştirilmesi için temel hak ve özgürlükler konusunda onların yapabilirlik kapasiteleri geliştirilebilir.

Özellikle köy ve gecekonduların çocukluk tipi olan geleneksel çocukluk, dengeli beslenme, yeterli ve sağlıklı konut, nitelikli öğretim gibi temel ihtiyaçları karşılanamayan bir toplumsal kategoriye temsil etmektedir. Türkiye’deki ekonomik yoksulluk, eğitsel yoksunluğu da beraberinde getirmektedir. Gelir, meslek ve toplumsal statü açısından en alt toplumsal tabakalarda yer alan yoksul ailelerin çocukları, nitelikli eğitim ve öğretmenden, yeterli eğitsel materyalden vb. yoksun oldukları için nitelikli eğitimin gerektirdiği en temel hizmetlerden faydalanamamaktadır (İnal, 2014). Alt sosyoekonomik altyapıdan gelen çocuklar daha az kaynağın ve yetersiz fiziki şartların bulunduğu “yoksul” okullara erişebilmekteyken daha varlıklı ailelerin çocukları ise daha iyi koşullara sahip okullarda eğitim alabilmektedir (Eğitim Reformu Girişimi, 2015). Bu durum ilköğretim çağındaki geleneksel çocukların hak taleplerinin çeşitliliğini sınırlandırabilmekte, onların vatandaşlık algısını diğerlerine göre olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca alt sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrenciler üst sosyoekonomik düzeydeki okullardaki öğrencilere göre daha edilgen ve görev odaklı geleneksel vatandaşlığa yönelik bir tutum gösterebilmektedir (Ersoy, 2014). Bu bağlamda farklı sosyokültürel ortamlardaki yaşam biçimlerinin öğrencilerin vatandaşlık algısını etkilediği söylenebilir. Özellikle eğitimden kopma riski olan yoksul çocukların eğitimde devamlılığının

sağlanması son derece önemli olup onların da nitelikli eğitime ulaşması ve böylelikle demokrasi ve vatandaşlık algısı konularında var olan eşitsizliklerinin giderilmesi mümkün kılınabilmelidir.

Araştırmada kız öğrencilerin vatandaşlığı erkek öğrencilerden daha doğru bir biçimde algıladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca ölçekteki maddeler tek tek incelendiğinde de kız öğrencilere ait ortalamaların erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak kız öğrencilerin vatandaşlık algısına yönelik bilgilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek çıktığı, kız öğrencilerin demokratik davranışları daha fazla benimsediği ve demokrasi algılarının daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Aktaş, 2010; Amadeo, Torney-Purta, Lehmann, Husfeldt & Nikolova, 2002; Atasoy, 1997; Aycan & Çalık, 2003; Başaran, 2006; Bektaş-Öztaşkın & İçen, 2015; Büyükkaragöz, 1989; Doğanay, 2008; Doğanay & Sarı, 2009; Ersöz & Duruhan, 2015; Gürbüz, 2006; Kaldırım, 2005; Karatekin, Kuş & Sönmez, 2010; Keskin, 2008; Öcal, 2011; Sadık & Sarı, 2012; Sağlam, 2000; Şimşek, 2011; Torney-Purta, Lehmann, Oswald & Schulz, 1999; Ural, 2010; Yoğurtcu, 2010). Bu durumun birçok nedeni olabilir. Ancak kız çocuklarının gerek eğitime erişim gerekse ev ve diğer alanlardaki iş yükü bakımından erkek çocuklara göre daha dezavantajlı bir konumda bulunması, toplumsal alanda kadın-erkek eşitliğinin sağlanamaması, kadınların erkeklere göre daha güçsüz daha değersiz görülmesi ve ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar nedeniyle kadınlar güçsüz kalmışlardır. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde atılan adımlar nedeniyle bir anlayış değişikliğinin sonucu olarak kız öğrencilerin vatandaşlık algısı daha yüksek olabilir.

Türkiye’de yapılan araştırmalar, anne eğitim durumu ile çocukların vatandaşlık algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Buna göre anne eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin vatandaşlığa ve demokrasiye yönelik tutumlarında pozitif yönlü bir artış olduğu belirlenmiştir (Kuş, 2012; Öcal, 2011; Tonga, 2013). Ayrıca anne-babaların eğitim düzeyindeki yükseliş, çocuklarına karşı demokratik tutumlarını da olumlu yönde etkilemektedir (Tezel-Şahin & Özyürek, 2008). Bu doğrultuda ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yüksek oluşunun, çocukları için daha iyi olacak durumları tespit ve yeni fikir ve uygulamaları kolay kabul etmek konusundaki eğilimlerini yükselteceğinden, öğrencilerin vatandaşlığın geleneksel boyutunun yanı sıra demokratik boyutuna yönelik algısını da olumlu yönde etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

Alan yazındaki birçok araştırma, anne-babaların öğrenim düzeylerinin, çocuk yetiştirme tutumlarına ve buna bağlı olarak çocuklarının demokratik tutum ve davranışları üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır (Kaldırım, 2005; Kuş, 2012). Ayrıca bazı araştırmalarda babaların öğrenim düzeyi arttıkça babalığa yönelik genel ilgi ve tutumunun daha olumlu olduğu belirlenmiştir (Poyraz, 2007; Seçer, Çeliköz & Yaşa, 2007; Telli, 2014). Babalığa karşı olumlu tutuma sahip babaların daha modern ve esnek cinsiyet rolüne sahip olabilecekleri, çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilecekleri, çocuklarının sosyal-duygusal yönden gelişiminde olumlu etkilerinin olabileceği ve daha demokratik tutumlar sergileyerek aile içinde demokratik bir atmosferin oluşmasında etkili olabilecekleri söylenebilmektedir. Bununla birlikte demokratik

toplum yapısı, bireyin esas alındığı, demokratik, laik iklimin egemen olduğu, karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün ilişkilerde temel alındığı, katılımcı, dayanışmacı, paylaşımcı, sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşların etkili olduğu bir yapıyı ifade eder. Bu yönüyle demokrasi, eğitim düzeyi yüksek, demokrasinin ilkelerine bağlı, demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmiş, bireyler ile var olabilir. Özellikle çocuğun yakın çevresinde sürekli etkileşime girdiği anne-babaların tutum ve davranışları, çocuğun kazanacağı davranışlar üzerinde çok etkili olabilir. Bu bağlamda eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarına yönelik esnek, hoşgörülü ve demokratik tutum içeren davranışları sergilemesi onların hem demokratik vatandaşlığa hem de geleneksel vatandaşlığa ilişkin algılarını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık algısı, demokratik ve geleneksel boyutunda ve toplamda ailenin aylık gelir durumuna göre değişiklik göstermektedir. Bu durum ailesinin aylık geliri asgari ücret üstünde olan öğrenciler lehinedir. Aylık geliri asgari ücret ve altında olan öğrenciler Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nde en düşük ortalamaya sahiptir. Konu ile ilgili diğer araştırma bulguları da gelir düzeyinin demokrasiye ve demokratik vatandaşlığa yönelik algıyı etkileyen temel faktörler arasında olduğunu ortaya koymaktadır (Baviskar & Malone 2004; Karatekin ve diğ., 2010; Marcus, Mease & Ottemoeller, 2001). Bu bulgu vatandaşlık algısına yönelik katılım becerilerinin de gelir ile ilgili olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Bu bağlamda bazı araştırma bulguları aile geliri yüksek olanların düşük olanlara göre daha fazla katılımcılık sergilediklerini göstermektedir (Corrigall-Brown, 2003). Demokratik vatandaşlığın evrensel değerleri de göz önüne alındığında evrensel değerlere yönelik tutum, asgari ücret üstünde gelire sahip öğrenciler lehinedir (Durualp & Durualp, 2012; Öcal, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısının, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısının, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği, üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin vatandaşlık algısının, öğrenim gördükleri okulun sosyoekonomik düzeyine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği, yüksek sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin vatandaşlığa yönelik toplam algısı orta ve alt düzeydeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam vatandaşlık algısından daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin vatandaşlık algısının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, kızların demokratik vatandaşlığa, geleneksel vatandaşlığa ve vatandaşlığa yönelik algısının erkeklere göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği, demokratik vatandaşlık algı düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği, geleneksel vatandaşlık algı düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin alt faktörlerinden aldıkları toplam puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği, vatandaşlık algısı düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısı puanlarının baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği, demokratik vatandaşlık algı düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin geleneksel vatandaşlık algısı puanlarının baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği, geleneksel vatandaşlık algı düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin vatandaşlık algısı puanları arasında babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olduğu, vatandaşlık algısı düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde değiştiği, genel olarak babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur.

Öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısının aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği, aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısının ailesi asgari ücret ve altında gelir elde eden öğrencilere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısının aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği, aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısının ailesi asgari ücret ve altında gelir elde eden öğrencilere göre daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin vatandaşlığa yönelik algısının aile gelir durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği, aile gelir durumu asgari ücret üstünde olan öğrencilerin vatandaşlığa yönelik algısının ailesi asgari ücret altında gelir elde eden öğrencilere göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen ve Okul Yöneticilerine Yönelik Öneriler:

Öğrencinin yaşı ve gelişim düzeyi dikkate alınarak demokratik vatandaşlığa yönelik güncel konular sınıf ortamında tartışılabilir.

Demokratik bir toplum için öğrencilerin katılımcı ve adalet merkezci, yapıcı, üretici, düşünen, eleştiren, geliştiren vatandaşlar olabilmelerini sağlamak amacıyla demokratik vatandaşlık eğitimi ile ilgili etkinliklere sınıf ortamlarında yer verilebilir.

Okullarda yapılan sportif, sanatsal veya bilimsel etkinliklerde demokratik değerlere vurgu yapılabilir.

Öğrencilerin demokratik toplum adına okul ortamlarında kendilerini ifade etme biçimlerine destek verilebilir.

Öğretmenler öğrencilere içten saygı göstererek öğrencilerin hem kendilerine hem de başkalarına yönelik saygı duygusunu geliştirmelerini sağlayabilirler.

Öğretmenler okul yönetimleri ile işbirliği yaparak demokratik vatandaşlık kapsamında “Çocuk Hakları Bildirgesi”ni tanıtıcı etkinlikler düzenleyebilirler.

Okul Meclisleri Projesi kapsamında okul meclislerine seçilen öğrencilerin okul yönetimindeki karar alma süreçlerine etkin bir biçimde katılmaları sağlanabilir.

Okul aile işbirliği kapsamında ebeveynler demokratik vatandaşlık yeterlikleri konusunda uzmanlar ve öğretmenler tarafından bilgilendirilebilir. Özellikle annelere yönelik eğitim çalışmaları düzenlenebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

Sekizinci sınıf öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen bu araştırma ortaokulun diğer basamaklarında yapılabileceği gibi ortaöğretimin kademelerinde de gerçekleştirilebilir.

Öğrencilerin demokratik vatandaşlık algısının kazanımlar şeklinde davranışa dönüşüp dönüşmediği konusunda öğretmen ve ailelerin görüşlerini belirlemeye yönelik tamamlayıcı araştırmalar yapılabilir.

Öğrencilerin vatandaşlık algı düzeyleri kitap okuma, internet kullanımı, süreli yayın takibi gibi değişkenlere göre incelenebilir.

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin merkezinde yer alan öğretmenlerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısının belirlenmesi amacıyla araştırmalar yapılabilir.

Çankırı il merkezinde yapılan bu araştırma genişletilerek ülke genelinde araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Aktaş, N. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan Örneği) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Amadeo, J., Torney Purta, J., Lehmann, R., Husfeldt, V. ve Nikolova, R. (2002). Civic knowledge and engagement: an iea study of upper secondary students in sixteen countries. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
- Atasoy, A. (1997). İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aycan, N. ve Çalık, D. (2003). İlköğretim okullarında demokrasi eğitimi: Manisa Örneği, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (2), 19-29.
- Ateş, K. (2011). Yurttaşlığın kıyısında aleviler "öz Türkler" ve "heretik" ötekiler. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Başaran, Z. (2006). Demokratik yaşamın gelişmesinde sosyal bilgiler dersinin rolü ve önemi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Baviskar, S. and Malone, S. F. M. (2004). What democracy means to citizens-and why it matters. European Review of Latin American and Caribbean Studies, (76), 3-23.
- Bektaş Öztaşkın, Ö. ve İçen, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri ile demokrasi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (Hüseyin Hüsnü Tekişik Özel Sayısı), 39-56.
- Bookchin, M. (1987). The rise of urbanisation and the decline of citizenship. San Fransisco: Sierra Club Books.
- Brett, A. S. (2011). Yurttaş hakları tasavvurunun gelişimi (G. Aksay, Çev.). Q. Skinner ve B. Strath içinde, Devletler ve Yurttaşlar Tarih, Kuram, Muhtemel Gelecek (s. 113-133). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Brubaker, R. (2009). Fransa ve almanya'da vatandaşlık ve ulus ruhu (V. Pekel, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Büyükkaragöz, S. (1989). Ortaöğretimde demokrasi eğitimi, öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin demokratik tutum ve davranışları. Konya: Selçuk Üniversitesi Araştırma Fonu.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Corrigan-Brown, C. (2003). What do politics have to do with me? analysis of political alienation among young Canadians. Atlanta: American Sociological Association.
- Dağ, N. (2012). Vatandaşlığın niteliksel dönüşümü ve vatandaşlık eğitimi üzerine bir betimleme. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (1), 105-118.
- Doğan, İ. (2007). Modern toplumda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları, "insan haklarının kültürel temelleri", Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). What does democracy mean to 14-year-old Turkish children? A Comparison with Results of the 1999 IEA Civic Education Study. Research Papers in Education, 25 (1), 51-71.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2009, Mayıs). Lise öğrencilerinin vatandaşlık algılarına etki eden faktörlerin analizi. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Durualp, E. ve Durualp, E. (2012). İlköğretim II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının incelenmesi, Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 5 (4), 484-499.
- Durualp, E. ve Doğan, İ. (2017). Vatandaşlık Algısı Ölçeği'nin faktör yapısının incelenmesi, The Journal of Academic Social Science Studies, (62), 65-83.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2015). Eğitim izleme raporu 2014-2015. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Ersoy, A. F. (2014). Active and democratic citizenship education and its challenges in social studies classroom. Eurasian Journal of Educational Research, 55,1-20.
- Ersöz, Y. ve Duruhan, K. (2015). Okul ortamında demokrasi yaşantıları. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2 (3), 13-26.
- Gömlüksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 (1), 95-134.
- Gürbüz, G. (2006). İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda vatandaşlık bilgisi dersinde demokrasi eğitimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Heater, D. (1990). Citizenship: the civic ideal in world history politics and education. London & New York: Longman.
- İnal, K. (2014). Çocuk ve demokrasi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- İnsel, A. (2000). Özgürlük etiği karşısında iktisat kuramı, A. Sen'in Etik İktisat Önerisi. Toplum ve Bilim, (86), 7-21.
- Kadioğlu, A. (2012). Vatandaşlık: kavramın farklı anlamları. A. Kadioğlu içinde, Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara (s. 21-30). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25 (3), 143-162.
- Karatekin, K., Kuş, Z. ve Sönmez, Ö. F. (2010, Eylül). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları. IX. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Keskin, Y. (2008). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişimin, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Keyman, F. (2008). Kimlik, vatandaşlık ve demokratikleşme: Türkiye örneği. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kuş, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Küçükkaragöz, H. (2009). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. B. Yeşilyaprak içinde, Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Marcus, R. R., Mease, K. ve Ottemoeller, D. (2001). Popular definitions of democracy from Uganda, Madagascar, and Florida. Journal of Asian and African Studies, 36 (1), 113-132.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2014-2015. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Öcal, A. (2011). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık hakları konusundaki görüşleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (35), 134-149.
- Pierson, C. (2000). Modern devlet (B. Erdoğan, Çev.). İstanbul: Berdan Matbaası.
- Poyraz, M. (2007). Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve demokrasi: ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, 1 (1), 48-62.

- Sağlam, H. İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, (146), 67-71.
- Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 425-438.
- Şimşek, N. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin demokratik kazanımlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (190), 188-202.
- Telli, A. A. (2014). 3-6 Yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Tezel-Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
- Tonga, D. (2013). 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık bilinci düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Torney Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H. ve Schulz, W. (1999). *Citizenship and education in twenty-eight countries: civic knowledge and engagement at age fourteen*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.
- Turner, B. S. (1986). *Citizenship and capitalism*. London: Allen & Unwin.
- Ural, S. N. (2010). İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerine sosyal bilgiler dersinin etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Uyan-Semerci, P. (2010). İnsan hakları ihlali olarak yoksulluk. P. Uyan Semerci içinde, *Dev ve Cüce Aynı Yolda: Yoksulluk ve Pozitif Özgürlükler* (s. 1-21). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yoğurtcu, A. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin demokratik tutumlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Yuncu, Y. L. (2011). İki yoksulluk yaklaşımı: A. Sen'in yapabilirlikten yoksunluk teorisi ve toplumsal dışlanma çerçevesinin karşılaştırılması. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Extended Abstract

Purpose

The purpose of this study is to investigate whether there is a significant difference in the citizenship perception of eight grade students according to socioeconomic level, gender, parental education level and family income status.

Method

The purpose of this study is to investigate if the citizenship perception of the eighth grade students shows significant difference according to socio-economical status of the school, sex, educational background of the parents, and the level of income, or not. The research sample was composed of eighth grade students who studies at the secondary schools in the Çankırı city centre at 2013-2014 school year. Study conducted at 10 secondary schools that were chosen by stratified sampling method and the schools were divided in to three groups according to their socio-economical status as high, middle and low. A total of 963 students, 493 female and 470 male, were included in the study. Family information form was used to gather demographic information about the students and their families. Quantitative data of the study was gathered by using Citizenship Perception Survey which was developed by Durualp and Doğan (2017). One-way ANOVA factorial analysis of variance and independent samples t-test were used to determine if the citizenship perception of students differ based on socioeconomic level, gender, parental education level and family income status.

Results

The democratic citizenship perceptions of the students in the upper socio-economic schools were found to be more positive than the democratic citizenship perceptions of the students in the middle and lower secondary schools.

The conventional citizenship perceptions of the students in the upper socio-economic schools were found to be more positive than the conventional citizenship perceptions of the students in the middle and lower secondary schools.

The total perception of the citizens of the upper socio-economic schools was found to be more positive than the citizenship perceptions of the students in the middle and lower level schools.

Girls' democratic citizenship, conventional citizenship, and overall citizenship perception is more favorable than that of men.

It has been found that democratic citizenship perception scores of students vary according to the level of education of mothers. The level of democratic citizenship perception significantly

changed according to the level of education of mothers. Statistically significant differences are found in favor of students with higher education level in general.

It was found that the students' conventional citizenship perception scores differed according to the education level of the mother, the levels of perception of conventional citizenship changed significantly according to the level of education of the mother and statistically significant differences were found in favor of the students with higher education level in general.

It was determined that the total scores of the students perceived by the subscales of the Citizenship Perception Scale differed according to the education level of the mother, the levels of citizenship perception changed significantly according to the level of education of the mother, and there were statistically significant differences in favor of the students with higher education level in general.

It was determined that democratic citizenship perception scores of students differ according to father education level, democratic citizenship perception level changes significantly according to education level of father, and statistically significant differences were found in favor of students with higher education level in general.

It has been determined that the conventional citizenship perception scores of the students differ according to the father education level, that the conventional citizenship perception level changes significantly according to the education level of the father, and in general there is a statistically significant difference in favor of the students with higher education level.

There was a statistically significant difference in the citizenship perception scores of the students in relation to the education level of their fathers, in the sense that the citizenship perception level significantly changed according to the education level of the fathers, and in general, the father had higher education level.

It was determined that the perception of democratic citizenship of the students showed a meaningful difference according to the family income situation and that the students with a family income level above the minimum wage had a more positive perception of democratic citizenship than the students with a minimum wage.

It was determined that the perception of the students' conventional citizenship showed a meaningful difference according to the family income situation and that the students whose family income status was above the minimum wage had more positive perception of conventional citizenship than the students who earned below the family minimum wage.

It has been determined that the perception of the citizenship of the students shows a meaningful difference according to the family income situation and the students whose family income status is above the minimum wage are more positive than the family of the citizenship and the students who earn income under the wage.

Discussion and Conclusion

From the beginning of the two millenniums it can be said that there is an effort to conceptualize poverty as a violation of human rights. This issue was raised by Amartya Sen with a study of the links between human rights and human development.

According to the "deprivation of feasibility" approach developed by Sen, poverty is not just an income shortage, but a lack of both a right and an opportunity to live. As a result, their capacity to build on their basic rights and freedoms for the development of students' democratic citizenship perceptions can be improved.

Women have been weak because of their access to education and their disadvantage compared to boys in terms of workload in the home and other areas, the inadequacy of gender equality in society, the inferiority of women compared to men, the lack of value and the traditional approaches leading to discrimination. Particularly as a result of changes in understanding due to the steps taken to ensure gender equality, girls' perception of citizenship may be higher.

The increase in parents' education level also affects their democratic attitudes towards children positively. It can be considered that students may have perceived the perception of the democratic dimension as well as the conventional dimension of citizenship in a positive way, since the parental level of education is high in this direction, the situation that is better for their children is detected and the new ideas and practices are easily accepted.

This study that is carried out in Çankırı city centre can be expanded and investigated throughout the country.